

УДК 316.74:791.75«3774»(73)

КУЛЬТУРА ПАРКОВОГО ДОЗВІЛЛЯ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ США

Ігнатенко А.О.

Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія
Київського національного університету культури і мистецтв»

Досліджується досвід організації паркового дозвілля як важливий показник рівня соціокультурного розвитку США. Здійснюється класифікація паркових закладів. Розкривається особлива роль національних природних парків, організація рекреаційної та екологічно-освітньої роботи в них. Висвітлюються дозвіллеві можливості традиційних, спеціалізованих, тематичних, розважальних парків. Акцентується увага на сутності диснейвської концепції паркового закладу.

Ключові слова: культура, парк, національний парк, тематичний парк, диснейвська концепція парку, дозвілля, соціокультурний досвід.

Постановка проблеми. Дозвілля визначається як діяльність людини у вільний час з метою рекреації, відпочинку, саморозвитку, самореалізації. Якість дозвілля, його форми та зміст є важливим показником як рівня культури окремої особистості, так і рівня соціокультурного розвитку кожного конкретного суспільства. В різних регіонах світу склалися свої специфічні традиції та умови відпочинку, які визначаються загальним характером соціально-економічного, суспільно-політичного розвитку країни та особливостями її культурної ментальності. Вивчення в цьому сенсі світового культурного досвіду є надзвичайно цікавим й корисним для України у зв'язку з радикальним реформуванням всіх сфер її життя, зокрема, соціокультурної сфери, та у зв'язку з її інтеграцією у світовий соціокультурний простір. Вибір в якості предмету дослідження особливостей культури паркового дозвілля в США обумовлений визначальними позиціями цієї країни в багатьох сферах сучасного соціального розвитку та значними успіхами, яких досягли США в організації діяльності паркових закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В описі, присвяченому провідному національному парку США – Єллоустон – А. Фуллер зосереджується, головним чином, на його природному компоненті. О. Новоселова, В.Д. Хан-Магомедова лише побіжно торкаються деяких аспектів нашої теми. Найґрунтовніше досвід організації дозвілля в парках зарубіжжя висвітлює І. В. Петрова. Зокрема, вона глибоко досліджує систему роботи з екологічного виховання дітей та підлітків в національних природних парках США.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. У вітчизняній прикладній культурології немає спеціального монографічного дослідження із зазначеної теми. Нагальною потребою є комплексний аналіз, систематизація і узагальнення досвіду організації паркового дозвілля в США відповідно до чіткої класифікації паркових закладів.

Мета статті. Головна мета цієї роботи полягає у системному викладі основних напрямів організації паркового дозвілля в США та у виявленні корисного соціокультурного досвіду, вартого хоча б частково бути впровадженим в Україні.

Виклад основного матеріалу. Загально відомо, що Сполучені Штати Америки домінують у світі в економічному та політичному аспектах й активно розповсюджують по планеті стандарти свого способу життя через процеси глобалізації. На сьогоднішній день США виступають провідним міжнародним партнером України. Економічна потужність забезпечила США можливість створити таку розгалужену мережу соціально-культурних й дозвіллевих закладів, якій ми можемо тільки позаздрити (зрозуміло, що по-доброму). Одним з найважливіших складників цієї мережі є парки – відкриті (просто неба) озеленені території з відповідною інфраструктурою, призначеною для відпочинку населення.

Значна кількість й надзвичайна різноманітність парків у США спричинюють необхідність їхньої наукової класифікації. За однією з них парки США підрозділяються на наступні, нижче наведені, категорії [2]:

1. Національні природні парки. Це своєрідні аналоги наших природних заповідників. Вони є найбільш статусними парковими закладами, які залюбки відвідують американці під час відпусток. Такі парки надають можливість мешканцям сучасних мегаполісів, індустріально розвинених районів відпочити в умовах «незайманої» природи. В якості яскравого прикладу наведемо національний природний парк Еллоустон, створений ще 1872 року. **Він є першим національним парком в світі** «для користі та задоволення людей» (з декларації Конгреса США) [див.: 9, с. 106] і охороняється ЮНЕСКО як міжнародний біосферний заповідник. Територія Еллоустон розташовується в трьох штатах – Айдахо, Вайомінг і Монтана. Його ландшафт відображає наслідки вулканічної активності земної мантії, що відбувалася протягом 17 мільйонів років. На території парку знаходяться три тисячі гейзерів (це дві третини гейзерів усього світу) і десять тисяч геотермальних джерел. Ці краєвиди надихали багатьох американських поетів, письменників і художників до творчості.

У Еллоустоні досі відбуваються невеликі землетруси. Тим не менш, на території парку працюють численні готелі, магазини, заправні станції та кемпінги [8]. У парку прокладено кілька сотен кілометрів асфальтованих доріг і понад 1700 кілометрів маркованих стежок, якими здійснюється доступ відвідувачів. Є численні можливості для активного відпочинку. Спеціально обладнані містки дозволяють великій кількості відвідувачів досить близько спостерігати озеро в центрі Еллоустонської кальдери, фактично – в жерлі дримаючого вулкану. Альпінізм та скелелазіння не розвинені в зв'язку з тим, що гори в Еллоустонському парку складаються в основному з дуже крихких вулканічних порід. Полювання повністю заборонено, а домашніх тварин можна виводити на прогулянку тільки на повідку і тільки поблизу доріг.

У співпраці з навчальними закладами в Еллоустонському національному парку впрова-

джується екологічно-освітній проект «Експедиція: Еллоустон», розрахований на підлітків 4–6 класів. Проект включає кілька підпрограм, в яких розкриваються геологічна історія Еллоустона, різноманітність його тваринного та рослинного світу, роль людини в Еллоустоні, історія створення та розвитку національного парку, прогнози та перспективи функціонування паркової території.

Знайомство з парком відбувається засобами теоретичного вивчення теми, самостійного виконання практичних завдань та польових робіт (від техніки туризму до надання медичної допомоги, готування їжі в польових умовах, робіт по дереву, ремонту обладнання). Таке поєднання дозволяє підліткам навчитися використовувати здобуті знання на практиці. Найпопулярніші серед підлітків польові роботи включають: туристичні походи, наукові дослідження, вивчення слідів тварин, спостереження за ними, орієнтування на місцевості, вечори біля вогнища, театралізовані вистави. Експедиція складається з учнів, вчителів, працівників парку та волонтерів. Вона здійснюється за участю Служби національних парків США, Міжнародного фонду дикої природи, Організації національних парків США та Асоціації Еллоустон [6, с. 95].

Серед інших національних природних парків США великою популярністю у відвідувачів користуються Йосемітський парк (Каліфорнія) та Великий Каньйон (Арізона).

У національних парках США успішно діє програма «Юний рейнджер» («Junior ranger» – в англійській мові це багатозначне поняття означає «мандрівник», «лісник», «доглядач королівського парку», «охоронець» тощо). Вказана програма розрахована на дітей віком від 5 до 12 років. Її головна мета – виховання у дітей бережливого ставлення до природи, усвідомлення значення свого внеску в її охорону. Проект «Юний рейнджер» має, крім освітньо-виховних, ще й профорієнтаційні завдання. Він передбачає ознайомлення дітей з природою своєї країни та методами роботи, спрямованими на охорону її території, спостереження за природними явищами, перегляд відеоматеріалу, участь в ігрових конкурсах, екологічних екскурсіях, мандрівках, а також надання допомоги тваринам, прибирання сміття, розчистку захащених земельних ділянок. По завершенню проекту діти отримують посвідчення та нагрудні значки «Юний рейнджер парку» [6, с. 93–94].

2. Міські або приміські парки дозвілля. Їх в свою чергу можна розподілити на:

а) традиційні паркові комплекси, що задовольняють дозвіллемо-рекреаційні потреби жителів конкретного населеного пункту. Класичним прикладом цієї категорії є Центральний парк Нью-Йорка, який, до речі, став важливим місцем розгортання подій багатьох американських кінострічок, зокрема: «Месники», «Смурфики», «Пінгвіни містера Поппера», «Пам'ятай мене», «Уолл-стріт 2: Гроші ніко-

ли не сплять», «Крок вперед», «NY, я тебе люблю», «Війна наречених», «Я – легенда», «Ніч в музеї», «Людина-павук», «Диявол носить Prada», «Ванільне небо», «Стюарт Літл», «Один вдома 2» та багато інших. З 1908 року Центральний парк Нью-Йорка з'явився у понад 240 фільмах! Він є найбільш «знімаємим» з усіх громадських парків світу [12]. До того ж, за версією турсервіса Trip Advison, саме Центральний парк Нью-Йорка є найпопулярнішим об'єктом у туристів в США [1].

Виступаючи певними аналогами наших парків культури та відпочинку, традиційні паркові комплекси США демонструють нам й деякі відмінності стилю поведінки своїх відвідувачів, їхню розкутість й безпосередність, розкомплексованість (в кращому значенні цих понять), внутрішню свободу, діалектично пов'язану з почуттям соціальної захищеності. Люди дійсно задовольняють свої рекреаційні потреби, навіть просто лежачі на траві. Паркові комплекси пропонують великий асортимент дозвіллевих послуг: творчі заходи, гольф, теніс, велосипедні прогулянки, плавання, екскурсії, гральні майданчики для дітей, культурно-мистецькі клуби, групи здоров'я. У парках проводяться вистави балету на воді, вечори відпочинку для дорослих, ігрові конкурси, спортивні змагання, рекреаційні програми. Відвідувачі можуть кататися на човні, насолоджуватися їжею в ресторані, брати участь у театральному дійстві, слухати музику, завітати на ярмарок або виставку. Дієвим методом розвитку міських парків вважається взаємозв'язок ландшафтного проектування та охорони навколишнього середовища. Цінність міських парків визначається можливостями відпочинку на природі для міського населення, позитивним впливом на екологічну ситуацію в місті та їхнім історико-культурним наповненням [6, с. 87]. Яскравим прикладом цього є публічний парк «Золоті ворота» (Голден Гейт Парк) в Сан-Франциско.

Зазначений парк займає площу 400 га й простягається від центра міста до океану. Він був закладений ще в ХІХ ст. Щорічно парк приймає 13 мільйонів відвідувачів. Тут створе-

но велику кількість локацій для задоволення найрізноманітніших рекреаційних і дозвіллевих потреб різних категорій населення. Перш за все, увагу привертає так звана академія наук – грандіозний комплекс, в якому під одним дахом зібрані акваріум, планетарій, музей природознавства і справжній тропічний ліс. Будівля академії – це диво сучасної інженерної думки й втілення унікальної екологічної концепції. Для зручності відвідувачів, академія обладнана найсучаснішими цифровими пристроями виведення інформації [4].

Іншими унікальними об'єктами публічного парку в Сан-Франциско є:

- консерваторія кольорів (або квітів) – великий ботанічний сад, заснований ще 1878 року;

- ботанічний сад на відкритому повітрі з 7,5 тисячами рослин зі всього світу;

- загін з зубрами – обгороджена територія в західній частині парку, де розводять в неволі зубрів;

- озеро Стоу зі штучно зробленим водоспадом, що впадає в озеро з Полуничного пагорба. Тут можна поплавати на човнах, орендованих на пристані;

- японський чайний сад – найстаріший громадський японський сад у США. Безліч доріжок, ставків оточують японські і китайські рослини. Чайний сад прикрашений тематичними скульптурами і мостами;

- сад тюльпанів королеви Вільгельміни із голландськими млинами;

- музична зона – майданчик під відкритим небом, для проведення музичних вистав. Він прикрашений статуями та майстерно висадженими деревами. Центральним елементом майданчика є «Храм музики»;

- музей красних мистецтв, де можна оглянути художні експозиції, колекції декоративних виробів, а також щорічну виставку квіткових букетів [4].

Крім вище зазначеного, в Голден Гейт Парк розташовано безліч інших цікавих зон, таких як Шекспірівський сад, Біблійний сад, парк Шале тощо. Під час прогулянок парком мож-

Таблиця 1

Парки США

№	Спеціалізація парку	Назва парку	Види дозвіллевої діяльності
1.	Ландшафтний парк	Парк Роуздаун (Луїзіана), Террітоун-парк (Нью-Йорк)	Театралізовані видовища
2.	Ботанічний парк	Бруклінський ботанічний сад (Нью-Йорк), ботанічний сад Skyland (Нью-Джерсі).	Екскурсії, освітні заходи і соціальні програми, організовані волонтерами та любителями ботаніки.
3.	Зоологічний парк	Зоопарк Сан-Дієго (Каліфорнія), Пітсбургський зоопарк (Пенсільванія)	Оглядові екскурсії в автобусному турі або на підвісній канатній дорозі – скайфарі.
4.	Історичний парк	San Jacinto Battleground (Сан-Хасінто) (Техас), Хот-Спрінгс (Арканзас)	Екскурсії на оглядовий майданчик, відвідування музею історії Техасу, перегляд фільму про знамениту битву при Сан-Хасінто, сувенірні крамниці.
5.	Архітектурний парк	Міддлтон-Плейс (Массачусетс)	Відвідування будинку-музею сім'ї Міддлтон, огляд архітектурних об'єктів, історичні театралізовані дійства, огляд зоопарку рідкісних видів тварин.

Розробка автором на основі інтернет-ресурсів [5, 11]

на бачити різноманітні статуї та архітектурні композиції, а також представників тваринного світу. Одним словом, «Золоті ворота» в Сан-Франциско – це справді вражаючий, фантастичний світ дозвілля та рекреації!

б) вузькоспеціалізовані парки з чітко визначеним домінуючим напрямом діяльності (табл. 1).

с) багатофункціональні тематичні паркові комплекси і парки суто розважального типу:

На розвиток даної категорії парків величезний вплив справила диснейвська концепція парку, втілена, передо всім, в знаменитих паркових комплексах «Діснейленд» (1955 р., м. Анахайм, штат Каліфорнія) та «Світ Уолта Діснея» (1971 р., м. Орlando, штат Флорида). Основними положеннями даної концепції є:

- високий естетичний рівень паркового середовища;
- кваліфікований персонал та відповідна висока якість його роботи;
- стилістична єдність всіх елементів паркової території (природних локацій, спеціальних споруд, екскурсійних стежок, тематичних зон, дизайну об'єктів, торговельних центрів), їх підпорядкованість одній меті;
- організація дозвілля для всієї сім'ї, а не лише для окремих осіб;
- суворе дотримання правил поведінки (заборона палити, вживати алкогольні напої, прогулюватися без взуття, мати неохайний зовнішній вигляд тощо);
- поєднання різних видів та форм дозвіллевої діяльності;
- своєчасне врахування бажань і потреб відвідувачів та їх мобільне задоволення;

• постійні технічні удосконалення, оновлення тематичних заходів та вистав [6, с. 89].

Яскравими прикладами багатофункціональних тематичних розважальних паркових комплексів, що набули всесвітньої відомості, є «Чарівний світ Гаррі Поттера» та «Юніверсал Студіос».

Зауважимо також, що Інтернет-сервіс обміну фото Інстаграм за результатами 2016 року склав власний рейтинг найпопулярніших у фотографів-любителів куточків нашої планети. Перше місце в цьому рейтингу впевнено посіли саме парки Диснейленд, другим номером за ними йдуть їхні типологічні «колеги» – тематичні парки кіноіндустрії Universal. Центральному ж парку Нью-Йорка за цією версією дісталось почесне третє місце [7, с. 8].

Отже, Сполучені Штати Америки цілком слушно можна визначити одним із світових лідерів у розвитку культури паркового дозвілля. Найрізноманітніші паркові заклади в США відзначаються потужною матеріальною базою, високою технологічністю інфраструктури, використанням найширшого спектру атракцій, пізнавальних, анімаційно-ігрових, театралізованих та інших комплексних видів організації культурно-дозвіллевої діяльності, що сприяє найкращому задоволенню рекреаційних потреб населення. Культурний досвід паркового дозвілля США пропонує доцільні способи вирішення фундаментального протиріччя між культурою та природою, розкриває рекреаційний, розвиваючий, виховний, пізнавальний, естетичний потенціал культури. Його варто вивчати й впроваджувати в умовах сучасної України.

Список літератури:

1. Беленький А. Карта достопримечательностей / А. Беленький // Рабочая газета. – 2017. – № 2.
2. Индустрия дозвілля [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://ukrbukva.net/83834-Industriya-dosuga.html> – Назва з екрану.
3. Новоселова О. Такие разные парки / Ольга Новоселова // Праздник. – 2003. – № 8. – С. 12-16.
4. Парк Золотые ворота [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.americancities.ru/san-francisco/showplaces/golden_gate_park/ – Назва з екрану.
5. Парки США [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.openarium.ru> – Назва з екрану.
6. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах: навч. посіб. / І. В. Петрова. – К.: Кондор, 2005. – 408 с.
7. Самые популярные в 2016 г. достопримечательности планеты по версии Инстаграм // Щотижневик «2000». – 2017. – 13 січня. – С. 8.
8. Супервулкан і Національний Парк Єллоустон (ФОТО) [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vsviti.com.ua/nature/12462> – Назва з екрану.
9. Фуллер А. Сияние гор Скалистых. Национальные парки Йеллоустон и Гранд-Тетон / А. Фуллер // Nationae Yeographic. Россия. – 2004. – С. 97-111.
10. Хан-Магомедова В. Д. Уолт Дисней: мифы и легенды / Хан-Магомедова В. Д. // Культура в современном мире. – 2001. – № 3.
11. The Gardens at Middleton Place [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://www.middletonplace.org/> – Назва з екрану.
12. Films Shot in Central Park [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.centralparksunsettours.com/central-park-factbook/films-shot-in-central-park/> – Назва з екрану.

Игнатенко А.А.

Отдельное подразделение «Николаевский филиал
Киевского национального университета культуры и искусств»

КУЛЬТУРА ПАРКОВОГО ДОСУГА В СОЦИОКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ США

Аннотация

Исследуется опыт организации паркового досуга как важный показатель уровня социокультурного развития США. Осуществляется классификация парковых учреждений. Раскрывается особая роль национальных природных парков, организация рекреационной и эколого-просветительской работы в них. Освещаются досуговые возможности традиционных, специализированных, тематических, развлекательных парков. Акцентируется внимание на сущности диснеевской концепции паркового учреждения.

Ключевые слова: культура, парк, национальный парк, тематический парк, диснеевская концепция парка, досуг, социокультурный опыт.

Ihnatenko A.A.

Separated Subdivision «Mykolaiv Branch
of Kyiv National University of Culture and Arts»

THE CULTURE OF PARK LEISURE ACTIVITIES IN THE SOCIAL-AND-CULTURAL SPACE OF THE USA

Summary

The article deals with the experience of organization of the park leisure activities as an important index of the level of social-and-cultural development in the United States. The classification of park institutions is given. The specified role of national parks, organization of recreational and their eco-educational is revealed. The recreational opportunities of the traditional, specialized, thematic and amusement parks are outlined. The article focuses the attention on the essence of Disney park concept.

Keywords: culture, park, national park, thematic park, Disney park concept, leisure, social-and-cultural experience.